

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 1176/1, донетом на седници одржаној дана 26. априла 2023, Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је Комисију за оцену докторске дисертације докторанда **Јасмине Радојичић** под насловом „**Малограђанин у романима 'Дошљаци' Милутина Ускоковића, 'Госпођица' Иве Андрића и 'Ходочашће Арсенија Његована' Борислава Пекића**”, урађену под менторским руковођењем др **Адријане Марчетић**.

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. МЕНТОР

Име и презиме: Адријана Марчетић
Звање: редовни професор
Ужа научна област: Наука о књижевности
Датум избора у звање: 03.02.2016.
Установа на којој је запослен: Филолошки факултет

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Михајло Пантић
Звање: редовни професор
Ужа научна област: Српска књижевност
Датум избора у звање: 25. 11. 2009.
Установа на којој је запослен: Филолошки факултет

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ

Име и презиме: Бојан Чолак
Звање: виши научни сарадник
Ужа научна област: Српска књижевност 20. века
Датум избора у звање: 23. 03. 2020.
Установа на којој је запослен: Институт за књижевност и уметност

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име (име једног родитеља) презиме:	Јасмина Властимир Радојичић
Датум и место рођења:	25. 03. 1985, Бор, Србија
Наслов мастер рада:	<i>The Eternity of Irony or the Irony of Eternity: the place of negativity in Julian Barnes' essayistic memoir Nothing to Be Frightend of.</i>
Датум одбране мастер рада:	26. 06. 2012.
Установа где је одбрањен мастер рад:	Master Erasmus Mundus CLE Alma Mater Studiorum - Università di Bologna Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκη
Научна област из које је стечено академско звање мастера:	Европска култура и књижевност

III СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА који су објављени или прихваћени за објављивање у оквиру рада на докторској дисертацији

Радојичић, Јасмина. 2015. „Удаљено читање: у корист Франка Моретија.“ *Књижевна историја* 47 (157): 349–364.

Радојичић, Јасмина. 2015. „*Homo sapiens*: Освајање периферије и промена центра.“ Зборник матице српске за славистику (87): 297–299.

IV НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

„Малограђанин у романима 'Дошљаци' Милутина Ускоковића, 'Госпођица' Иве Андрића и 'Ходочашће Арсенија Његована' Борислава Пекића“

V ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Јасмине Радојичић „Малограђанин у романима 'Дошљаци' Милутина Ускоковића, 'Госпођица' Иве Андрића и 'Ходочашће Арсенија Његована' Борислава Пекића“ разматра књижевнотеоријске импликације приказивања малограђанина у српском роману XX века. У анализи самих дела посебна пажња усмерена је на системске контрадикције карактеристичне за грађанско друштво и специфичну класну позицију малограђанина у њему.

У том смислу, романескни свет посматраних романа показује се као систем с одређеном логиком функционисања чије су последице видљиве и кроз односе међу ликовима, њихову карактеризацију, мотивацију и сâм језик. Сврха овог рада је да анализирајући књижевноуметничку транспозицију малограђанина формулише ново читање романа који уживају статус класика модерне српске књижевности, као и да понуди један могући аналитички апарат за приступ проблему књижевноуметничког обликовања малограђанина у српском роману XX века.

VI ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА ДИСЕРТАЦИЈЕ

На трагу савремене теорије романа Франка Моретија, али и неких класичних студија овог жанра, као што је она Ђерђа Лукача, у докторској дисертацији Јасмине Радојичић „Малограђанин у романима ’Дошљаци’ Милутина Ускоковића, ’Госпођица’ Иве Андрића и ’Ходочашће Арсенија Његована’ Борислава Пекића“ полази се од тезе да је развој грађанског друштва неодвојив од развоја романа као литерарне форме због чега се књижевноуметничка транспозиција малограђанина анализира пре свега у оквиру романа као литерарне форме.

Основна хипотеза дисертације је да је нестабилан класни положај, положај у *средини*, између крупне буржоазије и пролетеријата, власника средстава за производњу и радништва, од пресудне важности за разумевање књижевноуметничке обраде малограђанина и његове малограђанске свести. Главне карактеристике малограђанске светсти по Ђерђу Лукачу су изразита партикуларност и потреба да се хармонизују постојеће друштвеноисторијске противречности. Тако су тежња ка хармонизацији света око себе како би се сачували партикуларни интереси и заштитио или унапредио властити класни положај узете као главне особености и малограђана посматраних у одабраним романима (*Дошљаци* Милутина Ускоковића, *Госпођица* Иве Андрића и *Ходочашће Арсенија Његована* Борислава Пекића). Књижевноуметничка обрада малограђанина у посматраним романима анализира се на три нивоа: на нивоу малограђанских митова које ови романи на различите начине демистификују, на нивоу главних јунака и њихове карактеризације, и на нивоу кључних речи које су одабране као репрезентативне речи за одређене форме малограђанског мишљења.

Као представник класе која је, с једне стране, на корак од пролетеризације, док с друге стране, чврсто верује да ће освојити нове привилегије (или барем задржати старе), малограђанин је у српску књижевност модерног доба унео посебну новину, што је још једна од хипотеза која се конкретном анализом потврђује. Та новина је специфична нестабилност инхерентна његовом класном положају нераскидиво везана уз његово у књижевним делима често критиковано деловање и понашање. Атомистички однос према друштву, пасивност, начелна аполитичност, колебљивост, конформизам, гледање свог посла али и изопачено схватање својине, опортунизам и саможивост, само су неке од карактеристика малограђана које се потврђују у анализираним романима. Феномен малограђанина у књижевности који је до сад остао на маргини истраживачких интересовања тако се показује као црвена нит која прати генезу српског романа XX века, како на тематском тако и на језичком плану.

VII КРАТАК ОПИС САДРЖАЈА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација Јасмине Радојичић „Малограђанин у романима ’Дошљаци’ Милутина Ускоковића, ’Госпођица’ Иве Андрића и ’Ходочашће Арсенија Његована’ Борислава Пекића“ има 133 стране и састоји се из шест поглавља, укључујући Увод и Закључак, и библиографије. Тексту дисертације претходе резиме и кључне речи на српском и енглеском језику и садржај, а у оквиру тезе укључене су и биографија ауторке, изјаве о ауторству, истоветности штампане и електронске верзије и изјава о коришћењу.

У теоријском „Уводу“, мр Јасмина Радојичић дефинише појам малограђанина и поставља аналитички оквир за тумачење овог друштвеноисторијског феномена у романима који су предмет њене анализе. Тај оквир најпре подразумева анализу два малограђанска мита, мита о средњој класи и меритократског мита, који се укратко анализирају на неколико примера

из европске и српске књижевности XVIII и XIX века. Тако се показује како су ови митови битно утицали на настанак и развој романа као форме. Следећи ниво анализе подразумева бављење ликовима, односно анализу начина на који се малограђанска свест манифестује у карактеризацији и поступцима појединачних јунака. Циљ кандидата је да своје закључке у даљем тексту дисертације потврди издвајањем „кључних“ речи, репрезентативних за одређене форме малограђанског мишљења. Будући да се кључне речи, као и њихови различити облици, претражују у тексту, зарад што веће прецизности, ауторка се у дисертацији служила електронским издањима анализираних романа.

У оквиру следећа три поглавља, посвећена проучавању феномена малограђанина у *Дошљацима*, *Госпођици* и *Ходочашићу Арсенија Његована*, мр Јасмина Радојичић се најпре осврће на традиционална тумачења која су обликовала доминантан начин рецепције ових романа у српској критици, али и код шире публике (на пример, да су *Дошљаци* роман о провинцијалцу, *Госпођица* роман о жени тврдици, а *Ходочашиће Арсенија Његована* роман о грађанском свету који више не постоји), а затим приступа анализи која се заснива на једном од најутицајнијих књижевнотеоријских модела у савременим наратолошким истраживањима, описаном у уводном поглављу. Најзад, показујући врло добру упућеност у токове савремене, али и у оне нешто раније теорије прозе, као и несумњиву способност за разумевање сложених теоријских проблема, мр Ј. Радојичић полази за руком да формулише иновативна тумачења наведених романа.

Тако у другом поглављу дисертације, „Милош Кремић: противречности малограђанског интелектуалца“, мр Ј. Радојичић уверљиво показује да је материјална несигурност инхерентна класној позицији малограђанина од суштинске важности за обликовање lika Милоша Кремића, главног јунака Ускоковићевих *Дошљака*. Наиме, несигурност Кремићевог класног положаја умногоме одређује његов партикуларни, малограђански поглед на свет што се посебно види у јунаковом односу према љубави, личним заслугама и слободи, која је и одабрана као кључна реч у анализи овог романа.

У трећем поглављу, „Империјалистички сан Рајке Радаковић“, применом одабраног аналитичког апарата, ауторка настоји да потврди своју тезу да је лик Рајке Радаковић *par excellence* пример малограђанке у историји српске књижевности. У том с мислу она с разлогом посебну пажњу посвећује јунакињином наказном схватању својине, атомистичком односу према друштву, њеном опортунизму, и перменетном страху од пролетеризације као последици несигурности властитог класног положаја, због чега су појмови сигурно / несигурно узети као кључне речи у анализи овог Андрићевог романа.

У четвртном поглављу, „Заблудели грађанин? Арсеније Његован“, мр. Ј. Радојичић посебну пажњу посвећује „ћифтинству“ главног јунака, које у досадашњој критици није довољно проблематизовано. Примењујући аналитички апарат савремене наратологије, она с успехом анализира јунаково изопачено схватање својине као и потребу да се у преломним друштвеноисторијским околностима пошто-пото сачува малограђански мир и уведе малограђански ред. У анализи овог Пекићевог романа ауторка се, тражећи адекватне кључне речи, ослонила на појмовну опозицију ред/неред.

Закључно поглавље представља синтезу претходно изнете проблематике и сугерише како би се изложени аналитички апарат могао проверити у неким будућим истраживањима. Библиографија даје списак цитиране литературе распоређене према азбучном реду за преведена дела и абecedном реду за дела цитирана из оригинала.

VIII ОСТВАРЕНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мр Јасмине Радојичић доноси резултате који припадају различитим областима књижевно-научног истраживања. У зависности од области на коју се односе, они се могу разврстати у две групе. Прво, ово је једна од првих дисертација на Филолошком факултету у Београду у којој се на систематичан начин примењује метод анализе заснован на кључним речима као индикаторима идеолошког значења наратива, формулисан у радовима Франка Моретија и других савремених наратолога. Служећи се овим методом, мр Јасмина Радојичић долази до важних увида, који се не тичу само појединачних романа који су

предмет њене анализе већ и књижевног и друштвено-историјског контекста у којем се развијала српска проза у 20. веку, од модернизма до постмодернизма.

Друго, мр Јасмина Радојичић је дошла до значајних резултата у анализи и тумачењу књижевних дела тројице писаца који су главни предмет њеног проучавања (Ускоковић, Андрић и Борислав Пекић), али и оних чијим је делима посветила нешто мање пажње (Ј. Игњатовић, Ј. Веселиновић). Посматрајући дела Ускоковића, Андрића и Пекића кроз специфичну визуру своје теме – портрет малограђанина у романескном дискурсу – мр Ј. Радојичић је понудила изузетно проницљива и иновативна тумачења начина на који је сваки од њих обликовао овај универзални књижевни тип и прилагодио га свом уметничком сензибилитету. Увиди до којих је дошла у овим анализама продубили су и обогатили наше досадашње књижевно-историјско и критичко знање о овим писцима и некима од њихових најзначајнијих дела.

Проучавање спроведено у дисертацији заснива се на јасно формулисаним и уверљиво развијеним хипотезама, које мр Јасмина Радојичић у даљем току рада критички преиспитује и систематски примењује у анализи проучаваног предмета. На основу детаљног и обимног истраживања, ауторка у последњем поглављу рада изводи кохерентно образложене закључке.

Осим на изворе, у изради дисертације мр Јасмина Радојичић се ослањала на обимну секундарну литературу теоријског и историјског карактера, о чијој се релевантности може судити на основу исцрпне Библиографије. Према одабраној литератури она се односи скрупулозно, када је реч о разумевању и цитирању, али истовремено показује пуну интелектуалну зрелост и способност за самостално мишљење. Подједнаку иновативност она показује и у сопственим тумачењима дела писаца који су предмет проучавања.

Комисија у целини позитивно оцењује начин на који је мр Јасмина Радојичић у дисертацији приказала и протумачила резултате свог истраживања.

IX ПРОВЕРА ОРИГИНАЛНОСТИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

На основу *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду* и налаза у извештају из програма *iThenticate*, којим је извршена провера оригиналности докторске дисертације „**Малограђанин у романима 'Дошљаци' Милутина Ускоковића, 'Госпођица' Иве Андрића и 'Ходочашће Арсенија Његована' Борислава Пекића**“ аутора **Јасмине Радојичић**, констатовано је да утврђено подударње текста износи 5%.

Овај степен подударности последица је цитата, личних имена, библиографских података о коришћеној литератури, као и тзв. општих места и података, што је у складу са Чланом 9. Правилника.

На основу изнетог, а у складу са ставом 2 Члана 8. *Правилника о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду*, извештај указује на оригиналност докторске дисертације, те се прописани поступак припреме за њену одбрану може наставити.

X ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Комисија констатује да докторска дисертација мр Јасмине Радојичић „**Малограђанин у романима 'Дошљаци' Милутина Ускоковића, 'Госпођица' Иве Андрића и 'Ходочашће Арсенија Његована'**“ Борислава Пекића представља оригиналан научни рад који је изведен у складу с високим методолошким стандардима филолошких наука и закључује да су се стекли услови за њену јавну одбрану.

Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати с позитивном оценом Извештај о оцени докторске дисертације под насловом „**Малограђанин у романима 'Дошљаци' Милутина Ускоковића, 'Госпођица' Иве Андрића и 'Ходочашће Арсенија Његована' Борислава Пекића**“, коју је урадио кандидат мр

Јасмина Радојичић, под менторством др Адријане Марчетић и да га, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
др Адријана Марчетић, редовни професор
ментор

2. _____
др Михајло Пантић, редовни професор
члан Комисије

3. _____
др Бојан Чолак, виши научни сарадник
члан Комисије